

zaPAU

Z Fossier'a

Zainspirowany artykułem Magdaleny Bajer na poprzedniej stronie „PAUzy Akademickiej” 82, zająłem do tomu III *The Cambridge Illustrated History of the Middle Ages* (1250–1520), Robert Fossier, ed., CUP 1986 – i przetłumaczyłem fragment rozdziału Jacquesa Vergera „Different values and authorities”. (AMK)

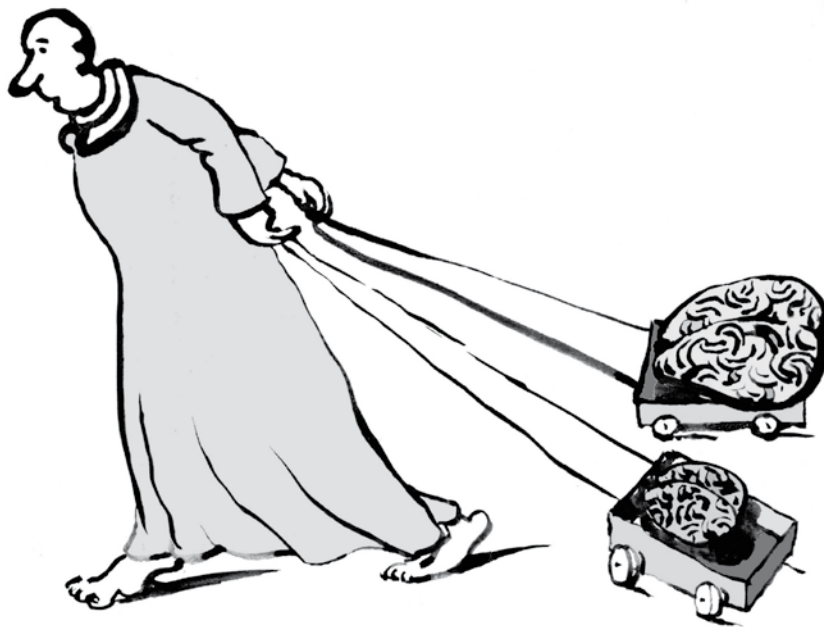
Takie samo wrzenie, jak to, jakie wstrząsało strukturami życia religijnego, odczuwane było w sferze myśli, teorii i nauki. Okres ten został zdefiniowany jako ten, w którym rozplynęła się średniowieczna wizja świata. Ewolucja, która dotyczyła (rodzącej się) reorganizacji wszystkich dziedzin aktywności intelektualnej nie może być przypisana kryzysowi scholasty-cyzmu. Ponadto, tej fazy historii idei nie można sobie wyobrazić w izolacji – musi być ona umieszczona w szerszym kontekście zmian w mentalności i działaniach (co nie powinno przesłaniać względnie autonomicznej i często innowacyjnej natury prawdziwie spekulatywnego myślenia).

Społeczne i instytucjonalne ramy aktywności intelektualnej zmieniły się nieco. Wielkie uniwersytety wczesnego XIII wieku – Bolonia, Paryż, Oxford – a szczególnie ich fakultety Sztuk i Teologii, pozostały najintensywniejszymi ośrodkami życia intelektualnego, bez większego ewoluowania ich programów nauczania i metod pedagogicznych. Nadal rekrutowały tysiące studentów z bardzo szerokiego obszaru. Ich prestiż pozostał nienaruszony, a rozmaite ciała społeczne i polityczne były zgodne w uznawaniu ich za pewnego rodzaju najwyższych sędziów pokoju, których efektywna władza była ogromna i spowodowała wielce nieumiarkowane pretensje wśród samych mężów uniwersyteckich. Uniwersytet Paryski, szczególnie jego wydział

teologiczny, twierdził, że jest „matką nauk i światłem wiary”, a także doradcą i bezpośrednim pomocnikiem papieżstwa. Wielka schizma wyniosła to wygórowane mniemanie paryskich doktorów i bolońskich kanonistów o ich roli w świecie chrześcijańskim do stanu paroksyzmu; jako że wszystkie inne tradycyjne źródła władzy kruszyły się, uważali, że to oni mieli zdefiniować ‘drogę’ Kościoła Powszechnego do unicestwienia schizmy i pokierować rozważaniami soboru na temat dogmatów. Poprzednio obdarzani łaskami papieżstwa, stali się teoretykami koncyliaryzmu. Ich pretensje nie były mniej umiarkowane w dziedzinach prawa i polityki, w których opinie doktorów były uznane za źródło prawa. W poważnych kryzysach królowie Francji zwracali się do Uniwersytetu Paryskiego o radę i poparcie, a ten przy kilku okazjach potwierdził swoje prawo do uczestniczenia w ogólnej reformie królestwa. Uniwersytet Praski zmierzał w tym samym kierunku, duchowo co najmniej, jako ruch husycki.

Jest więcej takich przykładów, ale wątpliwe jest, do jakiego stopnia te interwencje były rzeczywiście efektywne. Z pewnością ujawniły one zainteresowanie intelektualistów teraźniejszością i ich poczucie odpowiedzialności politycznej, co w samym sobie było godne podziwu. Ludzie uniwersytetów nie byli typami odlegle rewolucyjnymi. Ich ideałem była reforma, którą by zainspirowali i która na nowo ustanowiłaby harmonię przereformowanego społecznego i politycznego porządku. Jednakże wówczas uniwersytety nie odniosły korzyści z tego rozszerzenia ich sfery działania. Poza innymi czynnikami, mającymi związek z ogólnym kryzysem i przestarzałym metodami nauczania, stałe zakłócało to normalną pracę pedagogiczną uniwersytetów i wikało je w niekiedy nieszczęsną stronniczość (pamiętajmy proangielskich mistrzów paryskich, którzy potępiłi Joannę d'Arc) i skończyło się tym, że władcy ograniczyli ich tradycyjne przywileje i poddali je ścisłej politycznej kontroli.

JACQUES VERGER

rys. Adam Korpak

PAUza Akademicka – www.pauza.krakow.pl – Tygodnik Polskiej Akademii Umiejętności i środowiska naukowego.

Rada Redakcyjna: Magdalena Bajer, Andrzej Białas, Aleksander Koj, Stanisław Rodziński, Adam Strzałkowski, Andrzej Szczekliak, Piotr Sztompka, Jerzy Vetulani, Jerzy Wyrozumski, Franciszek Ziejka.

Redakcja: Marian Nowy – redaktor naczelny, Andrzej Kobos – z-ca redaktora naczelnego, Anna Michalewicz – dyrektor administracyjny, Witold Brzostkowski – fotoskład.

Adres dla korespondencji: Polska Akademia Umiejętności, 31–016 Kraków, ul. Sławkowska 17; e-mail: pauza@pau.krakow.pl

Oczekujemy na artykuły do 6 000 znaków (ze spacjami) i ilustracje w formacie JPEG o rozdzielczości 300 dpi. Redakcja zastrzega sobie prawo skracania artykułów i korespondencji oraz zaopatrywania ich własnymi tytułami. Artykułów niezamówionych redakcja nie zwraca.

Subskrypcja: bezpłatną elektroniczną prenumeratę PAUzy można zamówić wysyłając e-mail na adres: pauza@pau.krakow.pl